

H A D I TÖRTÉNETEK.

Költ Bétsben, Juliusnak 28-dik
Napján.

Mindeneknek előtte botsánatot kérünk, azon hibákról, melyek Irásunknak leg-közelebb Juliusnak 21-dik napján költt szakaszában, vagy a' dolognak értelmére, vagy a' szókat formáló betűkre, vagy végre magoknak a' szóknak nem természeti renddel való el-rakására nézve, ötlhettek az értelmes Olvasók' eleibe. Mi azokat leg-elsőben észre vehettük 's vettük-is, de már akkor rajtok nem felelhetünk, mind a' Nyomtatónak távolléte miatt, mind azért, hogy a' Stempelezés (az Ausztriai tziemernek fel-nyomása) fok időt kíván, legtöbbet pedig, Irásunknak a' Postán való el-indítása, mellyel még mind ez ideig igen nagy ügygyel bajjal boldogúlhattunk. Erre nézve tellyes bizodalommal vagyunk, hogy az érdemes Közön-
E félg-

fégnek, az engedelem adásban kéfz hajlandólagát fogjuk tapasztalni, annyival-is inkább, mivel úgy talállyuk, hogy olly hiba, melly a' fzonak el-hagyásából származott, 's következésképpen valamelly homályofságot okozhatott volna, tsupán tsak egygy fordúlt elől, a' 34-dik Levélen, de azt-is, a' több, ámbár ugyan tsak még fem számos hibákkal egygyütt azért nem fedezzük-fel, ne talám ez által láttatnánk az érdemes Olvasókat azon rövid látáffal vádolni, mintha magoktól azokat, minek-utánna ki-találták, meg nem jobbíthatnák. — A' kezdete többnyire mindennek hijjánoffágokkal vagygon egybe köttette: azon lefzünk tellyes igyekezettel, hogy minden részben hová tovább tökéleteslebb munkával adózhassunk kedves Hazánk-nak.

Ügy szándékoztunk vólt, hogy Berbirnek, Dubitza 's Novi dijjára lett jutását, a' fő Hadi Cancellariának utóbb, az az, Juliusnak 20-dik napján ki-adott tudósítása szerént, intézett elő-adással tehesflük közönségeffé: de a' fenn említett okokra nézve, ezen jó igyekezetünk-is az akarat-nak határán túl nem hathatott. Minekokáért a' mit akkor nem tehattünk: ime' most tellyesittyük, még pedig úgy, hogy ezen következő elő-adás a' már kéznél lévő *Berbirről való további tudósításnak*, mindjárt ezen szók után: 's a' kémek-is bizonyították, ragasztandó folytatása 's végzője lehesflen:

Ugyan

Ugyan csak látta azt még-is a' benn lévő nép, hogy ő akárhogy akármint-is a' miéinknek keveset tehet, mivel ezek, a' várnak mind alsó, mind felső részén készített föld-várakban, 's a' külömb-külföféle menetelű és mélyfégű árkolásokban, magokat úgy helyhették, hogy néki minden ágyuzásai, 's puskázásai, hova tovább, mind inkább haszontalanok. De látta azonban azt-is, és maga kárára tapasztalta, hogy a' miéink a' várnak mind külső, mind belső részeire úgy szórják szakadatlanul rontó menyköveiket, a' külömb-külföféle golyóbisokat, 's tüzi testeket, hogy az, még utóbb-is, önnön magokkal együtt, a' végső pusztulástól mentt semmiképpen nem lehet, annyival-is inkább, mivel kilentzedikre virradóra a' miéink azon nagy házat-is, melly a' vár árkában, a' várból ki's be-járó Törököknek egész menedék helyek vólt, el-égeték, az úgy neveztetett *Banyalukai* kapu előtt, mindjárt a' vár árkához közel lévő gyümölts fákat-is, mellyek eddig az ágyugolyóbisok ellen nagy tartalékul vóltak, 40 tábori átsok, a' Generalstaabtól való Kapitány *Makovitsnak* igazgatása, és bizonyos számú *Gradiskai Stützpostoknak* őrizetek alatt, mind egy szálig ki-vágták. Illyen környűl állásokban annakokáért, a' várbeliek a' benn maradással továbbra-is magokat szerentsé-

tetni nem akarták, hanem ezen folyó Julius hónapnak 9-dikén, a' várat oda hagyták. Az említett napon tudniillik, már jó reggel, járt a' Törökfég fótostól ki 's bé, a' várból a' táborba, melyet midőn látnának a' miéink, kezdtek arra felé kartátsokkal 's golyóbisokkal lövöldözni, 's azt-is látták, hogy a' Törökök közzül fokban a' földre ledobbantak.

Ez a' reájok lett tüzelés, még sem tartóztatta-meg őket, hogy délyesti két, és négy óra között, még felefebben ne rohanának nyakra före az erdő felé. Fel-lehetett azt-is venni, hogy holmi ingó bingó jószágot-is vífznek magokkal, a' midőn azonban a' várból való tüzelés, majd csak hogy egészen meg nem szűnt. A' miéink keménnyen tüzeltek, az erdő felé nyomuló Törökök után, és fokat el-is ejtettek közzülök, melyre nézve, a' több, életben megmaradtak annál nagyobb iramodásra vették a' dolgot.

Ezen látásra, csak nem egész bizonyfággá vált már most azon vélekedés, mely fzerént eddig-is fokban úgy gondolkoztak: alig ha a' várbéli nép el nem tökéllette magában, hogy a' következő éjtszaka a' várból ki-költözzön, annak meg-előzélére,
 hogy

hogy a' miéinktől egészen bé ne rekesztes-
 fen. De hogy még-is annál bizonyosabb
 legyen a' dolog, hat Legényeket magok
 akarattyokkal ki-választottak a' végre,
 hogy azok lopódnának a' Banyalukai kapu-
 hoz, 's gyűjtanák-meg azt a' kunyhót, a'
 melly mindjárt a' kapu előtt vólt. Hogy
 ezekre a' várból femmi lövés nem esett,
 tehát utánnak újjra húfz szabad akaratuak
 nyomúitak, 's a' midön látnák, hogy ezekre
 fem adódik tűz, parantsolá General *Klebek*,
 hogy Major *Barthodetzky*, egyy már talpon
 álló *Ferdinand* Regementyebéli ofztállyal,
 siettséggel a' várba indullyon. A' szabad
 akaratuak mentek bé előfför, kiket úgy
 követett ofztán az említett ofztály, üressen
 találván erről, tudniillik az alsó oldalról a'
 várat. Tsak hamar azután General *Brentano*
 is, azon napra ki-rendeltt embereivel elő-
 állott, és mellöle *Ternyei* Oberstlieutenant,
 egyy *Nádasdy* Regementyéből való ofztály-
 lyal, a' vár felé fel-kerekedett, a' hová,
 hafonlóképpen mint az előbbeniek, magát
 bé-is férkeztette. Ugyan azt tselekedte a'
 vár felső része felől *Dedovich* Ingenieur Ka-
 pitány azokkal, kik a' *Preiss* Regementyé-
 ből munkára melléje rendeltettek vala. E'
 fzerént tehát, már femmi leg-kissebb kétel-
 kedésnek-is többé helye nem vala, az eránt,

E 3 ha

ha vallyon az ellenség valósággal meg-fzőkött legyen-e?

Mig a' várbeli nép mozgolódott, addig az erdőben táborozók-is, nagy siettséggel fzedték vették a' sátor-fát, 's úgy el-horták magokat, hogy estvére kelve még tsak egy lelket fem lehetett közzülök látni. A' Hufzárok ki-küldettek üzőbe, de ezek fem találtak femmi ellenségre. Úgy láttzik, hogy azon okon tűntek-el olly hirtelenséggel a' táborozók, mivel úgy gondolkoztak, hogy a' *Szvinyárnd* öfzve hordott külömb-külob-féle hidak, arra valók vólnának, hogy azokon a' mi seregünk által menvén, nékiek hátúlról kerülheffen.

Ezek, a' mint azután a' hirit meg-hozták, egymástól külön fzakadtak; a' Basa az Arnautákkal, és a' Banyalukai Törökökkel ment Banyaluka felé; a' többi Bosznyákok pedig el-ofzlottak azon helyekre, a' honnan jöttek volt.

Az egész oftrom idején negyveneggyen estenek-el; härman a' katonafág mellé munkára, vagy egyet mást hordásra naponként ki-rendeltetett föld népe közzül, és 38 fegyvert viselők, kiknek száma közzül valók, a' *Gyulay* Sámuel Regementyéből *Rendel*
Ka-

Kapitány, és a' *Deutschmeister* Regementyéből *Orelly* Zászlótartó. Sebet kaptak a' katonák közzül 118., a' föld népe közzül pedig 15-en. A' sebessédek közzé tartoznak, a' már más izben említett *Draskótzky* Oberstern, *Michich*, és *Vischoda* Hadnagyokon kívül, a' *Langlois* Regementyéből való, 's General *Schindler* mellett Adjutansfágot vívelt Hadnagy *Hrabie*; a' *Ferdinand* fő Hertzeg Regementyéből való fő Hadnagy *Bangerle*, és az árok ásók közzül Al-Hadnagy *Norovszky*.

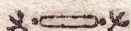
A' várban találtak alkalmas bőséggel, mindenféle szükféges dolgokat, melyek a' had idején meg-kivántatnak; e' felett 35. hosszú ágyukat, 's 4. mozsár formájukat, melyek mind értzből készültek, és négy rövidet vasból.

A' kiben, a' virtus, 's valóságos érdem lakozik: meg-tudja az azt másban-is esmérni 's betsülni. Példa erre LAUDON, ezen érdemeit újjabb érdemekkel tetéző Héros, a' ki valamint máffzor, úgy most-is az ostromról való Tudósítását ditsérettel fejezi-be; olly ditsérettel, mellyet nem csak a' nagyobakra ruház, hanem, követvén, a' maga áldott világával, mindeneket meg-újjító, 's meg-örvendezettető napot, abban kitkit érde-

E 4

mi-

mihez képest egygy formán részeltet. Megditséri, fő igazgatása alatt, mindennemű köteletségében hiven el-jártt egész népét, kitsintől fogva nagyig, maga lévén még a' leg-nagyobb vefzélyek között-is szemmel látott Tanúja, annak tökéletes meg-elegetésfel tapasztaltt bátorfágának, 's az eleibe ki-fzabott munkának, minden zugolódás 's félelem nélkül való folytatásában, ki-mutatott készfégének.

A' fő Vezér máffai, kik a' Fötöl, minden közbe vetés nélkül lelkesítettvén, az egész testet, olly mozgásba hozták, mintha az tsupán tsak egygy lélektől vezéreltetett 's igazgattatott vólna, *Brentano, Klebek, Quosdánovits, Schmacker, Schindler* nagy érdemű Generális Urak vóltak, Oberster *Lichtenberg* Urral egygyütt. Ezekről a' fő Vezér olly nemes vallást tesz, hogy ök a' népnek, nem tsak bölts igazgatói, hanem jó példa adói-is vóltak.

Különöffen magasztallya, Báró *Rouvroi* Hadi Tárnokmester Urat, úgymint a' ki, az ágyúk mellett forgolódóknak, mindenkori el-intézésekben, el-követett, szemeffége, okossága 's fáradhatatlansága által, mintegy őrző Angyal, nagy segéd vólt arra, hogy a' vár jobb móddal lehető ostromlása végett fel-

fel-vett terhes és bajos munkában, fok ember vesztesség nélkül, rövid idő alatt, anyyira mehettek.

Máior *Rouvroi*, az említett Hadi Tárnokmester Urnak nagyra született, 's már nagyra ment fia-is, hasznos szolgálatot tett, az ostrom alkalmatosságával, még pedig tsupán maga jó szántából, azon Batteriáknak helyessen 's gyorsan való készítettetésében, melylyekről a' főzködőse golyóbisokat lövöldözték. (Ricochet-Batterien).

A' *Várasdi* Körösi Regimentből *Hiller* Oberstlieutenánt, ritka talentomi, 's a' dologba való mélyly bé-látása által, olly kedvességet nyert a' fő Vezérnél, hogy mellette tett hathatós szavára, ő Felsőségétől leg-ottan Obersteri méltóságra emeltetett.

Major *Loudon*, meg-mutatta, hogy ő a' fő Vezérnek méltán Adjutántya, 's a' Loudoni nevét-is, nem hijjába viseli, kinek Major *Hayd*, valamint a' hivatalban, úgy az érdemben-is Társa.

Mindenütt Akadémia nyilik, a' hol olly ember állapodik-meg, a' ki a' tanulni kívánóknak még távolról-is, reája való figyelmezéseket meg-nyeri, 's azoknak sziveket,

mágnesi erővel bíró érdemei által magához vonnya. Loudon jelen léte által, *Berbir* tájja-is hadi oskolává leffz, mellybe kéredzenek a' nemes érzékenységu ifjabb vitézek, hogy onnan, a' Haza hasznára gyűjtött szép tapasztalásokkal, rakott méh módjára térheffenek vissza, ki-rendeltt helyeikre. — Ezt tselekedte nevezetessen Kapitány *Schwartzenberg*, a' ki engedelmet kért, hogy a' nagy Armadiától, *Berbir* ostroma látására, 's a' Loudon börtseflége tsudálására jöheffen. Ezt tselekedték *Dietrichstein*, *Kinsky*, és *Hadik* Kapitányok, Gróf *Vróna*, *Thaun*, és *Rosenberg* fő Hadnagyok, Gróf *Hardeg* Al-Hadnaggal együtt, kik a' fő Vezér mellől foha nem távoztak, és mindent látni 's tudni kívánó kézfiségekkel, nyilván meg-mutatták, hogy belöllök a' Haza hasznos fiakat várhat.

* * *

Berbir ostromjáról, annak körülállásról, 's hathatós foganattyáról, meg-küldött Tudósításához Laudon fő Vezérnek, ezen következő híradás-is hozzá járúl, melly magához a' fő Vezérhez, Juliusnak 11-dik napján *Kostainikzából*, *Jellachich* Generálmajor Urtól érkezett, hogy tudniillik Juliusnak 9-dikén, valami ezerre való, rész
fze-

fzerént gyalogokból, rész fzerént pedig lova-
fokból álló népe, az ellenségnak, nap fel-
költe tájján, de igen sűrű ködben, az úgy
nevezett *Grackanitza* *) *Tschártak* mellett egy
Kottardni nevű falunkba, nagy tsendefféggel
's hirtelenséggel be-lopódott, ott tiz há-
zat el-égetett. De mihelyt Major *Lövenberg*
és *Kengyel* Kapitány, amaz egygy osztállyal,
e' pedig egygy Kompániával, a' *Vdrasdi* Sz.
Györgyi Regimentből, ott termettek: az
ellenség hátat fordított, meg-elégedvén az-
zal, hogy egynehány marhákat a' lakosok-
tól el-vehetett, 's magával el-vihetett.

Vissza mentében, a' *Jamnitzi* völgyben,
reá bökcent *Andrievich* Zászlótartóra, kinek
60 emberinél több nem vólt, a' 2-dik Báni
Regimentből, de azért az ellenségre olly
ke-

*) *Tsfárták*oknak nevezik a' Gránitzokon (hatá-
rokon) Filegória formára készített őrző há-
zatskákat. Ezek karókra vagynak magossan
tsinálva, kívülről, körös környül folyosó keríti,
a' mellyen az őr-álló minelyt észre veszi, hogy
a' Török földéről való tsavargók valamit akar-
nak: azonnal egygy puska - szóval jelt ad.
Ezt tselekszi utánna a' második, harmadik 's
a' t. vigyázó: melly jel adásra a' határnokok
azonnal talpon vagynak, a' jó szomszédoknak
szándékjokban való meg-gátolására.

keményen tüzeltetett, hogy az egész főt ellenfég zúrzavarba hozódott. Estek-is el közzüle némellyek, mások pedig meg-sebese-
 fedtek. De ismét rendbe szedte magát, és már ekkor fenyebben kezdett beszélni, hogy vagy adja-meg magát *Andrievich*, vagy most mindjárt vele lévőekkel együtt mind egy lábíg kardra hánnya. De itt-is bé-tölt az, hogy nem mindenkor a' szám győz. Mert *Andrievich* a' fenyegetődzésre semmit nem igyelvén, a' Törökökre olly derekassan pus-
 káztatott tovább-is, hogy azok, szégyen szemre, nagy veszteségek után, szaladásnak vették a' dolgot. A' futás közben 100. mar-
 hát vettek-el a' miéink töllök, melyeket *Kottaránból* hoztak vólt magokkal. Egy falujokat-is el-égették, és az ott találtatott marhát mind el-hajtották, melyeknek által adása által a' Kottarániak' kára bőven ki-
 pótolódott.

A' miéink közzül tsak egy ember esett el, 's egy nem tudódik, hová lett. Az ellenség 8. hóltakat hagyott a' tsata-piatzon, és még több meg-sebese-
 fedteket. — Ez, tsete-
 paténak nem alább való, mint *Miltiadesnek* hajdan a' Persákkal, a' *Marathon* mezején, vagy a' nagy *Fridriknek Rosbaknál Subisfel* lett szembe szállása, nagy verekezésnek.

A'

* * *

A' fő Hadi Cancelláriának *Berbirről* kiadott Tudósítáfhoz, tóldalékúl kívánunk ragasztani némelly dolgokat, mellyeket egy érdemes levelező Társunk, *Berbir* alól, Juliusnak 11-dik napján hozzánk utasított Levelében méltónak ítelt a' fel-jegyzésre. — A' Levél Irónak szavai ezek:

„ Midön, a' mi mina ásóink (Mineurs)
 „ a' várban, minden föld alatt lévő titkos
 „ meneteleket, és lyukakat ki-keresgéltek
 „ vólna: találtak a' puska-por tartó mellett
 „ egy Rátzra, ki kétség kívül, arra a'
 „ vakmerőfégre vetette vólt fejét, hogy a'
 „ puska-port eggyszerre el-lobbantván, ka-
 „ tonáinkat magával eggyütt, fel-vettethesse,
 „ 's izre porrá szaggattathassa. Hogy a' Rátz
 „ a' mina ásót meg-látta, fel-ugrott, és azt
 „ torkon kapta; de a' Minér-is meg-kapván
 „ a' vad Rátzot derékon, a' földhöz nyomta,
 „ kit leg-ottan meg-kötözve, puska között
 „ a' mi régi várunkba által vittek. Ezen
 „ kívül találtak még egy vén Törököt, a'
 „ defzkák között aluva, a' kit magam-is
 „ igen jól meg-néztem. Reménylettem,
 „ hogy itt majd valamelly ritkaságot kap-
 „ hatok; de semmi kedvem szerént válót
 „ nem találtam. Ugyan tsak a' midön lát-
 „ tam vólna, hogy egy mina ásó egy kis
 „ ku-

„ kutyát a' Szávába akar vetni, mellyet ő
 „ a' vár alatt lévő Kaszamátában, a' hüvö-
 „ sön feküve talált vólt, de a' melly az
 „ éhség miatt egészen el-kényszeredett, ezen
 „ kis ártatlan állaton meg-esett a' szivem,
 „ 's egyy húszafon meg-vettem. Találtunk
 „ négy Keresztény fejekre-is, mellyeknek
 „ még a' nyirett dupéjok, 's tzafjok-is meg-
 „ vólt.

„ Az ágyuknak némelly része még meg
 „ vólt töltve. Az eleféget nagy részént ki-
 „ takarították; egynehány hordó kölesen,
 „ búzán, és liszten kívül; ruhájokat pedig
 „ 's egyéb ingó bingó jószágokat, a' mi
 „ tsak valamire való vólt, magokkal mind
 „ el-vitték, tsak holmi rongyokat, ürefés
 „ ládákat, és réz edényeket hagytak itten.

„ Az egész *Berbir* várában nem ditsér-
 „ hetek egyebet, hanem tsupán egy kútat,
 „ mellyben felette igen jó viz vagyon, a'
 „ mellyből mostan többnyire a' mi Tiszteink-
 „ is isznak. Benne nem maradt-meg egyy
 „ ház-is, a' fzüntelen való égés miatt, ha-
 „ nem tsak holmi deszkákból öszve tsináltt
 „ kunyhótskák vagynak a' házak helyett,
 „ és azokban-is sok kárt tett a' golyóbis,
 „ a' melly olly sürűféggel ment a' vár felé,
 „ hogy már a' golyóbis a' golyóbist törte a'
 „ fal

„ fal helyett. Tegnap hozzá fogtak ezen
 „ öszve omladozott, 's rakás köhöz hasonló
 „ várnak építéséhez, és a' mi mesterféges-
 „ sen tsináltt fántzainknak el-rontásához, 's
 „ azoknak az árkoknak bé-hányásához, a'
 „ mellyek már tsak 150. lépésnyire voltak
 „ a' várnak tövétől, 's a' mellyeknek öszve
 „ kaptsolásával tizedikre virradóra szándé-
 „ koztak a' miéink készek lenni; a' mint-
 „ hogy 500. dolgosok ki-is voltak éjtfzakára
 „ rendelve; de a' Törökök ki-tanúlván ké-
 „ mek által szándékunkat, meg-fzöktek,
 „ hogy benn ne rekedjenek. Berbir várá-
 „ hoz vagynak itten körül belől 31. faluk
 „ el-foglalva, mellyeknek Rátz lakosaik,
 „ hozzánk szaladtak által, és nem-is mernek
 „ lakó helyeikre vissza menni, tartván a'
 „ Törököknek dühöfségektől.

„ Az ellenség a' mi régi várunkban az
 „ ostrom alatt semmi kárt nem tett, tsupán
 „ tsak a' Templomot találta két izben, jó
 „ formán meg-dobbantani. Ezt-is kétség
 „ kívül azon három Pattantyusoknak lehet
 „ tulajdonítani, kiknek ketteje töllünk ta-
 „ valy fzökött által, a' harmadikat pedig
 „ úgy fogták vólt el, de ez, jó módját ta-
 „ lálván, szerentséffen vissza fzökött koz-
 „ zánk. Székes Fejérvárrá való fi. — Sok
 „ vólna előszámlálni, a' mellyeket ez a' föl-
 „ „ dink

„ dink beszéltet. Mászor jobb alkalmatos-
 „ fágom leszen azoknak meg-irására, mivel
 „ mostan a' fátorban más helyem nem lévén,
 „ ezeket-is a' köpönyegemen feküdve írom.—
 „ Éppen ebben a' szempillantásban érkezett-
 „ meg Loudon fő Vezér a' vizsgálódásból,
 „ (recognosciren) egy osztállyal, a' vitéz
 „ Gréven Huszárjai között, és két magyar
 „ gyalog Kompániával, a' *Ferdinand* és *Gyu-*
 „ *lay* Sámuel Regementyéből. Követői köz-
 „ zül Kapitány Cz. azt beszéli, hogy
 „ a' Törökök, a' merre mentek, mindent
 „ fel-égettek; ők egyebet nem találtak há-
 „ rom sebes lovaknál, mellyek között egy-
 „ nek a' lába el vőlt löve; de azért semmi
 „ képpen el nem lehetett fogni: mellyre
 „ nézve szánakozásból, maga Loudon pisz-
 „ tolyal föbe lőtte.

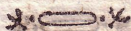
Igy végzi Levelét érdemes Barátunk:
 „ Már nintsen semmi kétségünk benne,
 „ hogy innen egyenesen *Belgrád*, és nem
 „ *Bányaluka* ellen megyünk, mint minde-
 „ nek állították vőlt. Már eggynehány gya-
 „ log Regementek arra felé, útnak-is indúl-
 „ tak. Ha 1717-ben egy *Eugenius* Nandor-
 „ fejérvárát meg-vehette: hiszük, hogy ám-
 „ bár azolta a' Törökök-is többre mentek a'
 „ hadi Tudományban, ugyan csak két Euge-
 „ niusunk, *Loudon* és *Hadik*, egyesített
 „ ésszel,

„ éffzel, 's erővel, tsalhatatlanúl most-is
„ kézre kerítik. “

A' Bánátból.

Fejér-Templomból (Weiskirchen) egy nagy
érdemű Hazánkfiához, Juliusnak 9-dik nap-
ján utasított, 's az által velünk kegyessen
közleni méltóztatott Levélből, a' követke-
zendőket bátran bé-merjük Irásunkba ik-
tatni: Juliusnak 8-dik napján, dél előtti 9. ó-
rakor, meg-izente Gróf HADIK fő Vezér a'
Törököknek, hogy ezentúl részéről sem fog-
ja, a' tsatázástól való meg - szűnés eránt,
még az el-múlt 1788-dik esztendőnek a' vé-
gén, mind két részről tett kötést meg-tar-
tani; valamint a' Törökök, annak fel-bon-
tására való hajlandóságokat az által nyilván
valóvá tették, hogy a' mi Tsajkássainkat a'
Dunán meg-támadták, 's a' *Besdniancl* vi-
gyázatra ki-rendeltetett Legényeinkre-is tü-
zeltenek; mindenek felett pedig, mivel a'
Duna mentében, a' *Veteráni* barlangtól nem
messze, *Svinitzát*, más több helységekkel
együtt el - pusztították: Ahoz képest,
még azon a' napon a' *Bersaska* *) táján
tzir-

*) *Bersaska* a' Bánátban a' Duna partyán fekszik,
a' hegyek között, mintegy 8. mértföldnyire
Ujpalankától, Orsova felé.

tzirkálódó Törökökre, két Kompaniát küldött, melly-is őket onnan el-kergette, elfogván belőlök hetet, hatan pedig közzülök a' fogokat ott hagyták. *Móldovánál*, melly a' Dunán partján egy szigetmellet fekszik, két Batalion által ment a' Dunán, és *Gradistiet*, más három várossal együtt fel-gyűjtötte, így adván vissza a' költsönt. A' Móldvai Bányászok parantsolatot vettek, hogy magokat a' Bánátba bellyebb vonnyák.

Juliusnak 9-dik napján, Gróf *Collaredo* Jósef, az ágyúk körül forgolódóknak fő Igazgatója, Móldován alól az *Alibeg* hegyéhez sietett, hogy ottan föld-várokat hányasson.

A' Gróf *Pálffy* János Regementyéből, Oberstlieutenant *Liptay* Ur, ki magát az elmúlt esztendőben olly vitézül viselte, hogy kevés idő alatt Kapitányságból Oberstlieutenantfágra lépett, 's a' Therésia kissebb kerestjét-is el-nyerte, a' Batálonnyán kívül, még 600. embert tartozott maga mellé venni.

A' mi *Ujpalánkánál* lévő nagy föld-várunknak éppen ellenébe 5000. Török telepedett-meg, ott magát bé-sántzolta, és egy föld-várnak hányásához kezdett, mivel azt gondolta, hogy Seregeink erről szándékozná-

nának, a' Dunán által, az ő földjökre bé-
ütni.

Ma két Kémeket fogtunk-el, mind a'
kettő született Frantzia, tobákot, és do-
hányt árultak.

Erdélyből.

Feldmarsallieutenant Hertzeg HOHEN-
LOHE, Erdély Országá mostani hadi Igaz-
gatójának, az ide való fő Hadi Cancellá-
riához, Juliusnak 17-dik napján útasított,
és az említett Hadi Cancellária által Julius-
nak 25-dikén közönségessé tett Tudósítása
e' mellett, némelly magános, de hiteles Le-
velek szerént, a' *Tömösi Passusndl* esett ne-
vezetes tsatáról, ezeket irhattyuk:

Ezen Hónapnak 13-dikától fogva, a'
Bozzai, Tömösi, O Sántzi, és Töltsvári Pas-
susoknál, nagy tsoportokban mutogatták
magokat az ellenfég feregei. A' mint a' be-
fzéd vólt, ezek az Oláh Orzági Fejedelem
Mavrojeni igazgatása alatt való nép közzül
valók vóltak, 's úgy fzándékoztak, hogy
eggy időben rontsanak Erdély Ország hatá-
rira minden felől. Tsak hamar azután vá-
lófágos hirit-is hozták, hogy *Mavrojeni*
30000-ed magával *Kimpina* mellől fel-kere-
kedett, és *Sinajig* nyomúlt, a' honnan hat

ezer embereit el-küldötte olly tzeállal, hogy azok a' Tömösi Passusnál bé-üffenek. Ezek a' hónapnak 15-dikén, 6. órakor a' *Predal* hegyén a' mi fántzunkra rohantanak, mellyben a' Generálmájor *Orosz* igazgatása alatt lévő nép úgy vólt el-rendelve, hogy három Compánia a' fántzot óltalmazta, két Compánia, jobb és bal kéz felől, a' be-vágás megé vonta magát, a' többi hátúlról dugafszban maradt.

Az ellenfé, melly mind nagy brontes emberekből állott, igen tüzeffen támadta-meg a' miéinket. Tsak egygy ágyú lövésre mintegy hatvanon estenek-el közzüle egy lapájban; még-is nem siet jobban az ehes fas-keselyő a' prédára, mint a' millyen fe-befséggel rohant, ez a' fel-forrott vérü, és magát egészen el-szánt Törökfég a' fántz elé, fokban az árokba-is bé-ugráltak, hogy onnan a' töltésre fel-kapván, a' fántzba beronthassanak, 's a' miéinket meg-lephessék. — De mit tehetne az ésszel eggyesített erő, 's a' próbált okofságtól vezéreltetett bátor szivüség ellen, a' tsupa erő, és vakmerő bátorság.

A' mi *Székelly*, 's *Toskana* Huszárjaink, az *Orosz* Regimentbéli Oberst Batalionnal, és az *Ejsterházy* Antal Regimentyebéli 3-dik Ba-

Batálionnal egygyetemben, nagy szívvvel, 's tántorodás nélkül való állhatatossággal har-
 tzoltak az ellenség ellen. A' gyalogfág a'
 bajonéttal, 's a' puska ágyával esett néki,
 a' Huszárok lovaikat a' sántzban hagyván,
 ki-vontt karddal ugráltak a' sántz árkába,
 holott úgy aprították a' fok Török főt, mint
 a' répát. *Vajna* Kapitány, ki már az el-
 múltt esztendőbeli vitézségéről-is nevezetes,
 egy köz katona tsákós süvegét téven-fel,
 mindenek szeme láttára tsak hamar három
 Törököt dnrabolt öszve. Kardja 's mindene
 olyan vólt, mint a' Mézfárosnak. *Bodola*
 Strázsamester-is hármát vágott-le, melly
 vitézségeért a' Generális vállát meg-vereget-
 vén, leg-ottan Hadnagynak szólította. A'
 viaskodás 4. órákig tartott, a' midön az
 ellenség nem szivelhetvén többé a' magyar
 kéz súllyát, szaladásra vette a' dolgot, 's
 tudta, hogy jött *Sinai* felöl, de nem tudta
 hogy ment vissz. — Onnan szándékozik-e'
 még vissz fordulni, 's egy próbát tenni,
 vagy hogy talám más felé akarja venni úty-
 tyát, nem bizonyos. Közel négy százan
 estenek-el közzüle, két száznál többet ha-
 gyott a' nagy siettség miatt a' tsata piatzon,
 kiknek már néki szederjeledett, kék hala-
 ványfágu ábrázattyokon-is lehetett némi-
 némü maradványait szemlélni, tettentő
 mordfágu tekinteteknek. Az egyenefség-

nek adózunk, midőn az ellenfégben-is megditsérjük a' ditsérni valót, és a' Tudósítálok után bátran azt mondjuk, hogy a' mezőt vérekkkel festett Törökök, Catilina katonái módjára hartzoltak. Erre nézve nem tsuda, ha a' győzedelem részünkről-is valamely veszteféggel készülhetett-meg; sőt az a' tsuda, hogy tsak annyiba került. Nem estelek-el tudni-illik többen öt vitézeinknél, úgymint: különös vitézfége által maga után nagy emlékezetet hagyott, 's virágzó Fami-liájának újjabb érdemet szerzett Gróf Kun, a' Székely Huszárok közzül; eggy Al-Tifzt a' Toskána Magyar Lovas Regementyéből; két Orosz gyalog Regementyobeli köz legény, és egy pattantyús. Az Orosz Regementyéből tizen öten sebesedtek-meg.

Ha szóval meg nem ditsérné-is, Orosz Generálmajor, igazgatása alatt illy példás vitézféggel hartzolt népét, kitsintől fogva nagyig: maga tulajdon tselekedete ezt eléggé meg-ditsérné. Mert, mint elő adánk, olyan dolgokat vitt véghez, mellyet Hístóriákban-is nagy álmélkodással olvasunk. A' fántzban kormányozta volt a' népet Major Layritz, az Orosz Regementyéből, kit ő Felfége mind az el-múlt esztendőben, mind most újjabban ki-mutatott okofságára, 's nagy lelküfégre nézve Oberstleidinántságra emelé.

JEGY-

J E G Y Z É S.

Juliusnak 21. napján költ Irásunkal, megküldöttük vala a' föld golyóbillának rajzolattyát, melly tsupán arról való képzelődésünket fegiti, miképpen függ ez a' nagy test, a' mi földünk, a' levegő égben, felhőkkel minden felől környülvéve. Ugyan erre nézve tsak a' négy nevezetesebb részei a' földnek vagynak rajta ki-téve, a' nagyobb Tengerekkel együtt.

A' mostani Irásunkhoz tett rajzolásban szemléltettük az érdemes Közönféggel (és bár tsak ne szemléltethetnének) azon rontó, 's meg-sirathatatlan károkat okozó eszközöknek az ágyúknak némelly részét, mellyeket az az ember gondolt-ki, maga 's felebaráttya veszedelmére találós eszével, a' kinek fő tziellya tartozna lenni, maga 's ember tárfa boldogitása.

A' mostani ágyúk, formájokra nézve, sokat különböznek a' régiektől. Közönfégeesen három neműek: *Tábori*, *Ostrom* és *Mozsár* ágyúk. Az itt le-rajzolt négyféle ágyúk Tábori ágyúknak neveztetnek azért, mivel nem olly testesek, 's következésképpen nem-is olly nehezek, mint az Ostrom ágyúk, mellyhez képest egy táborból a' másikba könnyen lehet őket szállítani. Ezeknek hárma, mint ezt tsak első tekintettel-is észre lehet venni, hosszabb, a' negyedik szembe tűnőképpen rövidebb, és fokkal vaskosabb. A' három hosszabbaknak egyike, három fontos, melly más-képpen *Regement ágyú* név alatt-is jő, a' más kettők pedig, hat és tizenkét fontosok. A' fontos ne-

nevezetet veszik a' beléjek való golyóbistól, ahoz képest tudniillik, a' mennyit ez, vagy amaz golyóbis nyom. A' negyedik, 's a' többinél jóval-is rövidebb és izmosabb agyú hét fontos, 's *Haubitz-nak* neveztetik. Ebből többnyire granátokat lönek; ámbár olykor kartátsokat-is.

A' *nyelnek* egyik végével, mellyen a' borosta vagyon, az ágyút szokta a' pattantyús ki-sepreni, 's azt hirtelen meg-fordítván, a' másik végével a' töltést bé-tolni.

A' ferétes (srétes) Katulyát (iskatulyát vagy skatulyát) a' c. betű alatt lévő rajzolásban lehet leg-jobban szemlélni. Ez bádogból vagyon készítve, alól a' fenekén vagyon a' puska por, felül harmintz, közönséges dió nagyságú, és két nagyobb golyóbis. Az ilyen golyóbisokat sréteknek híjják a' pattantyusok. A' srétes katulyát, a' mint vagyon, bé-teszik a' Haubitzbe, melly, ki-lövődván, 's a' puska por ereje által széllyel szaggattatván, szórja a' golyóbist minden felé.

Az a. betű alatt vagyon a' *Kartáts* töltés ki-rajzolva, ez egy zatskó, mellynek alján puska por, felül, egy tsomó bádogba foglaltt apró golyóbis vagyon.

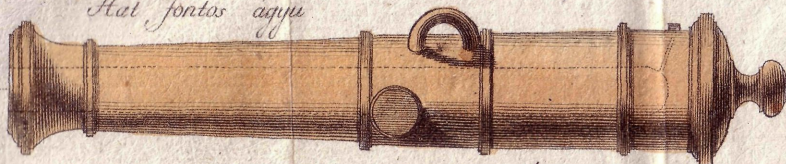
A' b. betű alatt lévő rajzolás jelent egy zatskót, mellyben alól, a' puska por vagyon, felül pedig ez vagy amaz nagyságú, 's nehézfégu golyóbis, azért híjják *Golyóbis* töltésnek.

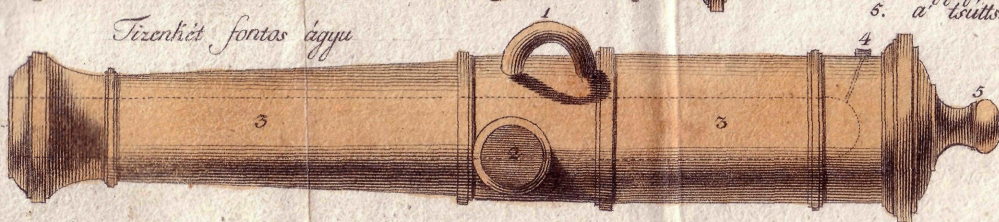
Három fontos ágyú

Hat fontos ágyú

Tizenkét fontos ágyú

Hét fontos Haubitz

Gránát

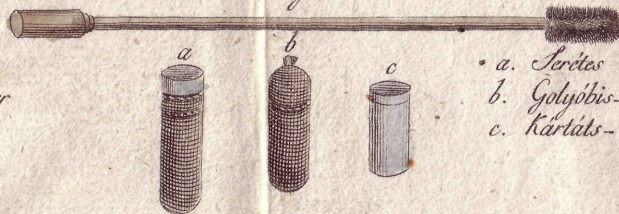
A Haubitz mértéke

Diameter

Toló

Nyel

Borosta

- a. Lerítés katája
- b. Golyóbis-töltés
- c. Kartács-töltés

TÁBORI
Ágyúk

Az ágyú tsőnek
főbb részei ezek:

1. a' füle
2. a' tengelye
3. az üregje
4. a' gyújtó lyuka
5. a' töltő

TÓLDALÉK.

Frantzia Országból.

A' kisebb 's nagyobb Társaságokban való meg-hasonlások, 's egyenetlenségek, hasonlók a' nyavalyákhoz, mellyek akkor férkeznek gyakran a' testhez, mikor talám ingyen sem gondolhatta volna valaki, ámbár a' dologba való mély bé-látással birjon-is. Világos példáját találjuk ennek Frantzia Országban, melly, minekutánna sok ízben külömb külömbféle, külső és belső háborúk, 's válásbéli szakadások által, igen meg-rongálódott, 's formájából gyakor ízben ki-vevődött volna, mostan uralkodó Királyának, XVI-dik LAJOS-nak szárnyai alatt, a' tsak nem közönséges reménység, és várás szerént, annyival méltóbb fundámentomon láttatott, amaz áldott IV-dik HENRIK arany idejének állandó birtokába lépni, mentől szembe tűnőbb jeleit adta XVI-dik LAJOS, hogy ma-

G

gá-

gának Ősei közzül IV-dik HENRIK-et veszi fel a' követésre. De, a' már darab időtől fogva tartó szomorú tapasztalások bizonyítják, melly ellenkezőképpen follyanak Frantzia Országának dolgai. Ez a' virágzó Ország, melly a' szép rendtartásoknak mintegy mustája 's az egész Európa szemei előtt követésre méltó például vala, meg-szünt egyszerre olly testet formálni, mellynek feje az Uralkodó. A' hasznos egyet értést, a' veszedelmeket szülő részre hajlás váltotta-fel. A' gonoszoknak ki-irtása végett, már meg-próbált az Udvar mindent, valamit csak az afféle állapotban, az okosság 's a' mellze látás nyújtának eszközül. Száma nélkül tartatnak Gyűlések, de minden haszon nélkül, és úgy láttzott, hogy a' nagyobb következtéseknek el-távoztatására, már egyéb orvosfág nem lehet, hanem ha a' Király keményebb eszközökhöz nyúl, és fegyveres erővel áll el-lent, a' mint hogy fokakat számkivetésbe küldött, és most újra parantsolatot adott-ki, hogy *Páris* alá 30,000 katonafág szá-lyon táborba; melly maga meg-határozására a' mindennapi zenebona, és főképpen a' kén-szerítette, hogy a' minapában a' fel-zendült nép a' Testörzőket a' tömlőzből erőszakosan ki-vette, kiket azért tétetett-bé a' Király, mivel többé tőle függeni, és szolgálatot tenni nem akartak. — Semmi orvosfág nem használ,

mi-

midőn már a' nyavalya el-hatalmazott a' testen; nem fegethetett itt-is az erő-is, mely-lyel különben a' polgári Társaságokban tá-madott zűrzavaroknak le-tsendesítésére utól-só orvosló eszközü már fok ízben lehetett használni; sőt nem csak nem fegetett, ha-nem még rontott. Mert a' Király zsóldján lévő katonaságnak Páris alá lett takarodá-fától fogva, még naponként nevedett a' láрма, és a' zűrzavar: Eleibe terjesztette erre nézve a' Királynak, az ő maga enge-delméből öfzve fereglett Ország gyűlése, melly a' néphez hajló, Papi, és Nemesi ren-den kívül, nagyobb részént a' nép Deputá-tusfaiból állott, hogy a' fegyveres népet Páris alól szállítsa-el, és ne annyira ra-gaszkodna ahoz, mint bizna inkább szerető népe szívéhez, melly csak egyedül érette vér. Midőn látná a' nép, hogy a' Király, fel-tett kívánságát nem tellyesíti, azonban a' nagy szűkfég-is bé-következett; mellyek-hez még az-is hozzá járult, hogy a' Király ama' nevezetes NECKER-rel, és más eddig volt, 's a' népnek szívét lelkét meg-nyert Ministereivel együtt a' hivatalt le-tétette, 's nevezetessen amazt 24. óra alatt Frantzia Országból ki-költözni parantsolta: tehát az egész nép öfzve adta magát, a' Király fegy-veres házát ki-üresítvén, és minden fegyver tsinálókka egyre dolgoztatván, fegyverbe öl.

öltözött; az úgy nevezetett *Bastille* tömlőtzből a' benn volt rabokat mind el-botsátotta, az épületet magát öfzve rontotta, annak fő igazgatóját meg-ölte, valamint a' városi Tanátsnak első Tagját-is, kiknek fejeket karókra húzván, a' várafon széllyel hurtzolta, testeiket pedig nagy dühöfšféggel diribről darabra szaggatta. Ez a' rémitő 's inkább képzelhető, mintsem voltaképpen le irathatándó zenebona, melly, fok vérontás-fal, erőszak tétellel, 's pufztitással, volt egybe köttetve, így tartott ezen hónapnak 15-dik napjáig, mellyen a' Király két Ötszéssel együtt meg-jelenvén, az Ország gyűlésben, közönfégeffen meg-igérte, hogy parantsolatot ad ki, a' Regementeknek, a' fő város alól mennél hamarább lejendő el-ofzláfok, és az el-botsátott Miniftereknek vissza hivattatáfok eránt, 's e' mellett magát a' népnek fzeretetébe 's védelmébe ajánlotta. Alig végezte-el a' Király szavait, hogy mindnyájan repeső fzívvvel kiáltották: *Éljen a' Király! Éljenek az Ország' mind három Rendjei! Éljen a' szabadság!* — E' meg-esvén, a' Királyt két fő Deputátus Urak vitték vállaikon a' maga Palotájába, az e-géffz jelen lévő népnek öröm kiáltáfai kö-zött. Ez így jól vólna, ha még ismét valami gonofz nem következnék. — Míg a' Tár-fafágok emberekből állanak, nem lehet ad-dig

dig tökéletesféget várni. — Bóldog Ország, melly más kárán tanulván, az egygyeffégnek fel-bomlásától szorgalmatofan őrizkedik.

A' midön Frantzia Ország mostani állapotjáról emlékezünk, jút eszünkbe egy nevettséges dolog, melly éppen az első Ország gyűlésének alkalmatosságával történt volt *Verfáliában* *): tudniillik egy fő Asz-fzonyfág, egy Páristól távól lakozó Deputátus Urnak a' felesége, el-indúlt a' királyi kertben sétálni, egy régi Gothus formára készült drága ruhában. A' sétálás közben
szem-

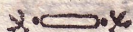
*) *Verfailles* a' leg-pompásabb Királyi Palota a' világon, három kis mért-földnyire fekszik Páristól, mellyet XIV-dik LAJOS Frantzia Király 1679 esztendőben építtetett, 's a' melly 160 milliom Livrába került (egy livra nállunk majd 23 Krajtzárt teszen). Itten lakik rend szerént a' Királyi Udvar. Az Ország gyűlése-is itten tartatik. Az ide való kert felette mesterfégés, és éppen azért nem betsülik azólta annyira, a' miólta már az Anglus íz szerént, a' kertek készítésében inkább arra vigyáznak, hogy benne a' természeti egygyügyüfég találtafsék-fel, mintsem hogy igen mesterfégések legyenek. Maga Verfália városa annyira el-népesedett, hogy lakossainak száma többre megy 80 ezernél.

szembe találkozik egynehány ifjakkal, kik a' Dámának régi öltözetén nagy katzajt kezdtek indítani; sőt közzülök a' tsintalanabb ki-váialkozván, az Affzonyfághoz járúl, 's ruhája prémjét meg-tsókolja. Az Affzonyfág az ifjú tselekedetén álmélkodván, megállott, 's azt kérdezi az ifjútól: Hát ugyan már ma a' ruhájokat szokás talám a' Dámának tsókolni? Nem, Affzonyom, felele az ifjú, hanem én olly nagy betsülője vagyok minden régifégnek, hogy semmiképpen meg nem állhattam, hogy az Affzony ruháját is tsókkal ne tisztelném. Miért nem mondotta azt az Ur mindjárt, válaszola a' tréfás Dáma, én adhattam volna az Urnak mást is tsókolni valót, még pedig ollyat, a' melly 20 esztendővel régibb lett volna. — — — Ennek hallására nevettségre fakadtak az ifjúnak többi társai, jól értvén, hogy az Affzonyfág, gondolatjával nem mészé járt attól, a' mit a' mi Magyar Dámáink is a' Módi világban *C* de Paris*-nak szoktak nevezni.

A' *Bastille*, mellyről fellyebb emlékezet vala, egy régi vár Párisban. Ennek egy vártája, (propugnaculum) és nyóltz tornyai voltak. Még 5-dik Károly alatt épült 1371-dik esztendőben. Most tsupán tsak rabokat tartottak benne, főképpen pedig a' nagyobb méltóságú foglyokat, 's a' volt ez Frantzia Országban, a' mi az Austriai Biro-

Birodalomban, Tirolisban, *Kufflein*; az Orosz Birodalomban, Sibériában, *Tobolsk*. A' Borúfsiai Birodalomban, Brandenburgiában *Spandau*. Angliában, Londonban, a' *Tower*, sőt még azabb — Sok nagy embereknek örömekeket változtatta ez a' hely siralomra; de fok el-nyomatott ártatlanság-is fohajtott itt fel, az igaz ügynek Birájához; az erő hatalommal kezett fogott hamis lelküségnek, fok gyászos áldozatját nyelte bé, ez az érdemet bűnné változtató Trofónius barlangja. — Nagy fő hadi Vezért-is küldöttek ide bé, de hogy szükség volt reá, ismét ki-hozták. — Ebben ült közelebb Strasburgi Érsek, Cardinál, Hertzeg *Rohán*, ebben ült, ama' mesés, és tsudálatos *Cagliostro*-is; itt öntötte szívének keferüségében, bús könyveinek özönét, fok ezerszer, ama' szerentsétlen szép Dáma, Válesiai *de la Motte*, Grófné, kinek maga meg-igazítása végett, tulajdon maga által írott, 's illyen felül írással: *Memoires justificatifs de la Comtesse de Valois de la Motte. Ecrit par elle même. Avec figures MDCCLXXXIX*. két darabban ki-adott munkájának bé-hozatása, 's árulása által, éppen most egy hasonló szépségű, itt Bétsben lakott Frantzia ifjú Affzonyka, *Madame de H****, tette magát szerentsétlenné. Mert tilalmas tselekedetért, az egész Tsászári 's Királyi Birodalomból ki-tiltatott. —

A' ki a' Bastill-nak szorgalmatosan titokban tartatott belső mivoltáról, többet kívánna tudni, ki-

395
 kívánságának eléget tehet, azon nevezetes Könyvnek olvasásával, melyet, ama' szó ki-mondó, nagy Orátor Linguét, maga szomorú tapasztalása után írtt. A' Könyvnek felül írása ez: *Memoires sur la Bastille, par Linguet.* — Annyit még emlíünk, hogy a' vár igazgatója alatt, hatvan emberek vóltak, egygy Kapitánnyal, és Hadnaggyal egygyütt, és hogy, midőn valamelly örvendetes alkalmatosságg adta elő magát, a' Bastillben minden ágyukat ki-lőttek.

Bétsből.

Magunkról, más igaz szívű Hazafiakra-is bátran hozhatván ítéletet, állhatatosan hiszük, hogy az északi népek, nem óhajtják szívesebben hofzás éjtfzakájok után a' dél színben ragyogó napnak kíváncsós ábrázatját szemlélni, mint a' milyen kíváncsósággal várta minden igaz Hazafi, kinek ereiben magyar vér tsergedez, azon boldog órát, melyben örző Angyalát, fő Vezér Gróf HADIK Andrást, nem kevés aggódást okozott erőtelenkedései után, meg-újjúlott erővel, 's vidám tekintettel láthatja, vagy leg-alább egészsége tökéletes helyre állásának hírit hallhatja. Erre nézve, méltó örömmel megteltyesedve kívántuk jelenten, hogy még egyfzer drága kintsünket Gróf Hadikot az Ég visfza ajándékozta. Az örvendetes hír, melyet közlünk a' két Magyar Hazával, hatott hozzánk kevés közbe vetés által, kedves nagyobbik kis Alfzonyától, Nemzetünk díszének, kihez maga írtt, az elébbeni erejét, 's egészségét visfza nyert Fő Hadi Vezér.